

Energieffektiva byggnader

Fler energieffektiva byggnader i Västra Götaland!

Etapp 2: 2011-2013

Sammanfattning

Bostäder och lokaler använder en tredjedel av all energi i Sverige. Att bygga och renovera mer energieffektivt är nödvändigt för att vi ska nå våra klimatmål.

År 2007 beslutade Västra Götalandsregionens miljönämnd att inrätta ett särskilt program för att stärka marknaden för energieffektiva byggnader. Programmet har pågått från hösten 2007 till och med 2010. Under programperioden har marknadsutvecklingen varit positiv. Västra Götaland ses idag som en föregångsregion med många välbesökta demonstrationsprojekt. Samtidigt kvarstår flera utmaningar. Framför allt för att energieffektivisera det befintliga beståndet. Här krävs både politisk vilja och innovativa lösningar.

Västra Götalandsregionens miljönämnd kommer därför att fortsätta arbeta för att fler energieffektiva byggnader byggs i Västra Götaland. Programmet för energieffektiva byggnader vidareutvecklas under perioden 2011-2013. Ett viktigt område inom det fortsatta programmet är energieffektivisering vid renovering och ombyggnation.

Ett annat är samverkan med kommunerna i Västra Götaland, för att dessa tydligt ska styra mot energieffektiva byggnader. Programmet detaljutformas av ett programråd med representanter från näringslivet, kommuner och forskningsinstitutioner i Västra Götaland.

Syftet med programmet för energieffektiva byggnader är både att minska den negativa miljöpåverkan och att öka konkurrenskraften hos den västsvenska byggnadssektorn. Visionen är Västra Götaland även i framtiden är med och leder utvecklingen inom energieffektiva byggnader.

Syfte

Syftet med miljönämndens program för energieffektiva byggnader är:

- Att minska energianvändningen i Västra Götaland, vilket bidrar till att uppnå målen i klimatstrategin
- Att bidra till nya jobb och ökad konkurrenskraft i byggnadssektorn i Västra Götaland

Bakgrund

Den byggda miljön står för cirka en tredjedel av Sveriges totala energianvändning. Att minska energianvändningen i bostäder och lokaler är nödvändigt för att skapa en hållbar energiförsörjning. Det är också en förutsättning för att vi ska nå målsättningarna i klimatstrategin för Västra Götaland.

Miljönämnden har under perioden 2007-2010 drivit ett särskilt program för att stärka marknaden för energieffektiva byggnader. Inom programmets ramar har miljönämnden initierat, genomfört respektive delfinansierat ett 30-tal projekt inom områdena information och utbildning, demonstration, forskning och utveckling samt internationell samverkan.

Marknadsutvecklingen i Västra Götaland

Västra Götaland är idag en erkänd region inom energieffektiva byggnader.

Det finns ett stort intresse både från andra delar av landet och utomlands för att ta del av de erfarenheter och kompetenser som finns i länet. En viktig framgångsfaktor är en nära samverkan mellan ambitiösa kommuner, universitet/forskningsinstitut och byggbranschen. De tidiga, goda exemplen på passivhus och andra typer av energieffektiva byggnader har också skyndat på utvecklingen här mer än i andra delar av landet.

Under de senaste åren har marknadsutvecklingen varit positiv för energieffektiva byggnader i Västra Götaland. Andelen nybyggda bostäder som byggs i länet med passivhusteknik har gått från 0.1 till 5 procent från 2007 till 2009 (I Sverige var genomsnittet endast 1 procent år 2009). Inom lokaler går utvecklingen långsammare, men ett antal intressanta projekt har färdigställts de senaste åren, såsom energieffektiva kontor, daghem och sjukhus. De stora byggföretagen har idag uppmärksammat frågan och säger sig vilja bygga mer energieffektivt. Detsamma gäller många kommuner och kommunala bolag.

Det kvarstår dock stora utmaningar för att påtagligt minska energianvändningen i bebyggelsen. Byggnader har en lång livstid och de flesta av morgondagens byggnader är redan byggda.¹ Därför är det avgörande att effektivisera i det befintliga beståndet.

I Västra Götaland finns över 200 000 lägenheter från det så kallade miljonprogrammet (byggda 1965-1975). Dessa bostäder använder idag onödigt mycket energi och är i stort behov av renovering. Även på småhusmarknaden är behovet av energieffektivisering stort.

Nationella målsättningar

Ett av Sveriges miljömål är en ”god bebyggd miljö”. Ett delmål är att den totala energianvändningen i bostäder och lokaler ska minska med 20 % till år 2020 och 50 % till år 2050 från nivån 1995. EU-direktivet om byggnaders energiprestanda från 2009 föreskriver att alla nya byggnader ska vara nära-nollenergibyggnader år 2021. Offentliga byggnader ska gå före och nå ”näranoll” redan 2019. I direktivet finns även krav på tillförsel av förnyelsebar energi.

En svensk strategi tas för närvarande fram för hur målen i direktivet ska nås. Direktivet kommer sannolikt att medföra att de svenska byggreglerna med avseende på energi skärps. Troligen kommer den svenska strategin även innefatta krav på energieffektivisering vid ombyggnation.

¹ Nybyggnadstakten är idag ca 2 %

Miljönämndens aktiviteter inom energieffektivt byggande

I och med miljönämndens tidigare program för energieffektiva byggnader och genom arbetet *Smart Energi* pågår idag ett antal aktiviteter och projekt. Exempel på dessa är:

- **Överenskommelse för fler energieffektiva byggnader inom Smart Energi**
Ett 10-tal kommuner i länet har idag undertecknat överenskommelsen. Detta innebär åtaganden för att både energieffektivisera kommunens egna bestånd och samverka för att skärpa kraven vid all ny- och ombyggnation. Arbetet leds av miljönämnden.
- **Passivhuscentrum i Västra Götaland**
Ett kompetenscentrum för passivhustekniken. Centrumet är ett samarbete mellan miljönämnden och Alingsås kommun och startade 2007. Idag är centrumet väletablerat inom byggnadssektorn både regionalt och nationellt.
- **Build with CaRe**
Miljönämnden driver sedan våren 2008 EU-projektet Build with CaRe. Projektet ska främja energieffektivisering i både nya och befintliga byggnader. CaRe kan läsas även som Carbon Reduction, dvs. minskade koldioxidutsläpp. 18 organisationer från 10 regioner i Belgien, Nederländerna, Storbritannien, Tyskland och Sverige deltar. Aktiviteter genomförs inom utbildning, marknadsföring, kunskapspridning, utvärdering och policypåverkan.
- **Översikt av marknaden för energieffektiva byggnader**
Marknadsöversikten är under uppbyggnad och blir ett viktigt verktyg för spridningen av erfarenheter från energieffektiva byggnader. Den finansieras av miljönämnden och energimyndigheten.
- **Mistra Urban Futures**
Västra Götalandsregionen är en av sju parter i Mistra Urban Futures, centrum för hållbar stadsutveckling. Hållbar planering och resurseffektiv bebyggelse utgör en viktig del i centrumets verksamhet. Redan idag medverkar miljönämnden i ett av centrumets forskningsprojekt. Projektet undersöker politiska, juridiska, organisatoriska och tekniska förutsättningar för att nå en energieffektiv bebyggelse

Behoven idag

De utvecklings- och demonstrationsprojekt som miljönämnden tidigare har stött har visat att det är fullt möjligt att bygga och renovera betydligt mer energieffektivt än vad som är norm idag. Att genomföra sådana demonstrationsprojekt i stor skala är inte i första hand ett tekniskt problem - mycket går att göra med befintlig teknik. Många åtgärder är dessutom kostnadseffektiva på längre sikt. De hinder som byggnadssektorn nämner är istället brist på incitament och finansieringsmöjligheter. Kunskaps- och kompetensbrist inom byggnadssektorn är också en viktig förklaring. Slutligen nämns bristen på tydlig politisk vilja på såväl nationell som lokal nivå liksom inom EU.

När programmet för energieffektiva byggnader startade 2007 fanns behov av att sprida information om fördelar med energieffektiva byggnader. Idag finns ett behov av mer kompetens och spridning av erfarenheter. En av de stora utmaningarna är att hitta finansieringsmodeller för att energieffektivisera det befintliga byggnadsbeståndet. Det är här de stora energibesparingarna kan göras. Flera goda exempel efterfrågas liksom ett ökat samarbete mellan näringsliv, offentlighet och akademi.

Effekten av brukarens beteende på den totala energianvändningen är en fråga som inte har uppmärksamats i större omfattning på grund av nuvarande lagstiftning.²

Det är dock känt att brukarens eget beteende har stor betydelse för en byggnads totala energiförbrukning. Vi behöver därför stimulera tekniska lösningar som samverkar med brukarens beteende..

Ungefär hälften av alla bostäder i Västra Götaland är småhus. Dessa ägs i de allra flesta fall av privatpersoner, som ofta saknar kunskap och resurser för att bygga eller renovera energieffektivt. För dessa behövs mer information och kostnadseffektiva lösningar.

Programmets vision

Västra Götaland leder även i framtiden utvecklingen inom området energieffektiva byggnader nationellt och internationellt.

Programmet för energieffektiva byggnader bidrar därmed till klimatstrategins mål:

År 2030 är den västsvenska ekonomin inte längre beroende av fossil energi och medborgarna. Näringslivet har en trygg och långsiktig hållbar energiförsörjning. Boende, transporter och produktion såväl som konsumtion av varor och tjänster är resurssnåla, energieffektiva och baserade på förnybar energi. Sammantaget har detta bidragit till en stark ekonomi och ett innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv.

Mål och delmål

Det övergripande målet är en minskad energianvändning i bebyggelsen och en stark hemmamarknad för energieffektiva byggnader i Västra Götaland.

Programmet har följande delmål under perioden 2011-2013:

- Minst 10 demonstrationsprojekt med teknik och metoder för energieffektiv renovering genomförs³
- Majoriteten av kommunerna i Västra Götaland medverkar i överenskommelsen för fler energieffektiva byggnader inom Smart Energi. Överenskommelsen avser energieffektivisering inom både ny och befintlig bebyggelse.
- Minst 20 % av alla nya bostäder byggs som energieffektiva byggnader³

Delmålen ska följas upp på årsbasis. Programmet ska utvärderas i sin helhet efter halva tiden.

Hur marknaden ser ut i utgångsläget respektive hur marknaden kan mätas ska utredas i början av programperioden och inbegripa sådana faktorer som antal nya företag, antal nya arbetstillfällen och utbildningstillfällen.

² Krav i Boverkets nybyggnadsregler (BBR 16) innefattar endast värme, varmvatten och fastighetsel. Verksamhetselen/hushållselen är således exkluderad.

³ Programmets definition av energieffektiva byggnader

Nybyggnation: halvering jämfört med krav i Boverkets nybyggnadsregler (BBR16)

Ombyggnation: energianvändningen ska minska med minst 50 % och ge en energianvändning som är 40 % lägre än krav i Boverkets nybyggnadsregler (BBR 16) eller minska energianvändningen med 75 %

Målgrupper

- Kommuner: politiker och tjänstemän inom stadsplanering och fastighetsutveckling
- Beställare och fastighetsägare: både offentliga och privata
- Entreprenörer och konsulter inom byggnadssektorn
- Utbildningsanordnare: universitet, byggnadsgymnasier, KY-utbildningar
- Småhustillverkare och komponentleverantörer
- Småhusägare och allmänheten

Programområden

Insatserna i programmet delas in i 6 programområden

1. Spridning av kunskap och erfarenheter
2. Demonstration och utvärdering
3. Policy och planering
4. Passivhuscentrum i Västra Götaland
5. Nationell och internationell samverkan
6. Forskning och utveckling

1. Spridning av kunskap och erfarenheter

Genom de projekt som miljönämnden tidigare har stött har mycket ny kunskap och erfarenhet genererats. Det återstår att sprida denna kunskap till en bredare del av byggnadssektorn.

Kommunikation och målgruppsanpassad information blir mycket viktig del inom programmet. Västra Götalandsregionen ansvarar för kommunikationen och förstärker det egna kommunikationsarbetet. Detta ska göras via nyhetsbrev, hemsida och seminarier men även genom att verka genom och etablera nya nätverk. De projekt som får stöd via programmet ska alltid innehålla kommunikation som en viktig uppgift.

Rätt och aktuell kunskap är viktig idag när allt fler vill bygga och renovera energieffektivt. Därför ska insatser även fortsättningsvis ges till utbildningsinsatser. Prioriterat är samarbete med byggymnasier, högskolor och kvalificerade yrkesutbildningar.

2. Demonstration och utvärdering

Att visa upp energieffektiva byggnader och att samtidigt utvärdera hur bra dessa blev i praktiken har visat sig vara ett effektivt sätt att sprida intresse och erfarenheter inom området. I programmet 2007-2010 har framför allt goda exempel på nybyggda bostäder demonstrerats. Idag finns behov av att visa lösningar för andra typer av byggnader. Byggnadssektorn efterfrågar fler goda exempel på ombyggnation, framför allt inom miljonprogrammet.

Stöd ska ges till demonstration och utvärdering för ombyggnationsprojekt samt för intressanta projekt som visar lösningar för andra typer av byggnader än bostäder. Demonstrationsprojekten ska samordnas tydligt och det ska vara enkelt att få information om dessa projekt. Utvärdering ska ske av samliga demonstrationsprojekt enligt särskild kravspecifikation.

3. Policy och planering - Smart Energi

Politiken och offentligheten har stor makt över utvecklingen av energieffektiva byggnader; genom EU-direktiv, genom nationella regler och subventioner och inte minst genom det kommunala planmonopolet.

Insatser ska göras för att leda och samordna kommunerna i Västra Götaland att ställa krav på energieffektiv ny- och ombyggnation. Detta ska ske genom Smart Energi: Överenskommelsen för fler energieffektiva byggnader i Västra Götaland. Denna insats är viktig för att ställa om till energieffektiv ombyggnation genom ett ökat samarbete med de allmännyttiga bostadsbolagen. Västra Götalandsregionen är en stor fastighetsägare och en viktig offentlig aktör. Ett nära samarbete med Fastighetsnämnden och Västfastigheter är därför viktigt inom överenskommelsen.

4. Passivhuscentrum Västra Götaland

Under perioden 2008-2010 har miljönämnden stött och utvecklat Passivhuscentrum tillsammans med Alingsås kommun. Passivhuscentrum har idag etablerats som ett kompetenscentrum och en drivande aktör inom passivhus och energieffektiva byggnader.

Stöd ska ges till en fortsättning och vidareutveckling av Passivhuscentrum under programperioden. Det framtida Passivhuscentrum fortsätter vara ett kompetenscentrum för energieffektiva byggnader men ser samtidigt byggnaden i ett större systemperspektiv, där energitillförseln inkluderas. Det framtida Passivhuscentrum blir en viktig resurs för programmet för energieffektiva byggnader genom att:

- vara ett kompetenscentrum för byggsektorn i hela Västra Götaland
- samarbeta med högskolor, gymnasier och kvalificerade yrkesutbildningar i Västra Götaland
- aktivt delta i arbete inom Smart Energi: Överenskommelsen för fler energieffektiva byggnader

5. Nationell och internationell samverkan

Samverkan med nationella och internationella aktörer är viktigt för marknadsutvecklingen av energieffektiva byggnader i Västra Götaland. Dels för att vi behöver lära oss mer, dels för att öka exporten av kunskande och teknik. Det ger också möjlighet att påverka den nationella och internationella agendan.

Insatser ska göras för att vara en aktiv aktör på den nationella och internationella arenan. Inom Sverige ska samarbete vidareutvecklas med energimyndigheten och andra regioner. Till och med våren 2012 pågår EU-projektet Build with CaRe, som fortsätter vara en viktig del i programmet. Inom programmets ramar ska initiativ tas för internationella samarbeten även efter 2012.

6. Forskning och utveckling

Om energieffektiva byggnader ska nå en volymmarknad så behövs ledande forskning inom området. Vi behöver ständigt utveckla material och metoder, följa upp hur bra de energieffektiva byggnaderna blev i praktiken och undersöka vilka styrmedel som ger effektiva resultat. Samarbetet mellan forskarkompetenser och den västsvenska byggnadssektorn behöver också öka.

Inom programmet ska insatser göras för att sprida resultat från relevant forskning till byggnadssektorn. Stöd ska också ges för att förstärka samverkansplattformar mellan forskningen och praktiken. Samarbete ska utvecklas med Mistra Urban Futures, centrum för hållbar stadsutveckling.

Organisation

Programmet detaljutformas av ett programråd bestående av representanter från såväl näringsliv, som forskning och offentliga bostadsbolag. Beslut om medel till olika insatser inom programmet bereds av programgruppen men beslutas av miljönämnden.

Vissa delar av programmet genomförs genom fördelning av projektmedel. Andra delar genomförs av olika aktörer på uppdrag av Västra Götalandsregionen.

En ansvarig för programmet är anställd vid miljösekretariatet. Programansvarigs uppgift är bl a att medverka i detaljutformningen av programmet, initiera och koordinera de olika delarna av programmet, administrera och leda programrådet, utforma beslutsunderlag till miljönämnden, säkerställa medfinansiering av programmet och återrapportera programmets resultat till miljönämnden.

En kommunikatör knyts till programmet. Kommunikatörens roll är att genomföra kommunikationsinsatser inom programmet samt att säkra kommunikationen i programmets delprojekt.